

УДК 327::911.3(497)“19
/20“:323.1(=163.41)

НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС
NATIONAL INTEREST

Оригинални
научни рад

Година XIII, vol. 28

Број 1/2017.

стр. 9-37

Миломир Стенић

Институт за политичке студије, Београд

ДЕАТЛАНТИЗАЦИЈОМ ДО СТАБИЛИЗАЦИЈЕ БАЛКАНА: СРПСКИ НАЦИОНАЛНИ ИНТЕРЕС*

Сажетак

Нестабилност Балкана је неупитна чињеница и обично се приписује наслеђеним антагонизмима локалних народа и држава. Права истина, у ствари, јесте да она углавном проистиче из супротстављених интереса великих сила. Будући да је већ стотинак година на Балкану доминантан Запад, у раду се поставља и доказује теза да управо атлантизам генерише балканску конфликтност. Сходно томе, аутор сматра да пацификација и стабилност може да проистекне из деатлантизације Балкана. Она подразумева примену неоевроазијске концепције – како прекид доминације САД и успостављање мултиполарног поретка на глобалном плану, тако и сузбијање хрватског и албанског чиниоца као атлантистичких експонената на балканском плану. Истовремено, нужно је да се неоевроазијски геополитички вектор усмери ка српским земљама, заустави њихово „обуздавање“ и омогући конституисање интегралне српске државе као гаранта трајније стабилности Балкана.

Кључне речи: (не)стабилност, атлантизам, неоевроазијство, геополитика, српске земље, Балкан.

* Рад је настао у оквиру научног пројекта бр. 179009, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

1. НЕСТАБИЛНОСТ КАО ГЕОПОЛИТИЧКО НАСЛЕЂЕ БАЛКАНА

Балкан је био и остао синоним нестабилности, коју велике силе традиционално пропагандно-интересно представљају као аксиом, тј. као датост ендемских, атавистичких локалних антагонизама. Међутим, она је само делимично резултат унутрашњих узрока и односа – првенствено конфликтног контакта три религијско-цивилизацијска ареала, индиковане етничке хетерогености, нагомиланог аутохтоног историјског наслеђа, супротстављених експанзионистичких великодржавних амбиција балканских народа и држава, те њиховог надметања за природне ресурсе, излаз на море, контролу кључних региона, геостратегијских праваца, саобраћајних коридора, чворова, тачака... На нестабилност, ипак, много више утичу спољни интереси проистекли из значаја Балкана у (транс)континенталној, па чак и глобалној геополитици. Управо то проузрокује појаву компликованог балканског сплета разностраних геополитичких вектора. Такође, из тога проистиче негативно конотиран процес балканизације, кога чине најмање три међузависна феномена – етничка хетерогеност и конфронтираност, политичко-територијална уситњеност и активно мешање великих и регионалних сила.

Хронична нестабилност Балкана традиционално је, дакле, не само подстицана, већ и генерисана споља. Тако су „вериге света“ претворене у „бурета барута“, над чијим „фитиљем“ држе отворен пламен управо оне силе које су га таквим и направиле. Али, који конкретни геополитички актери и зашто производе деструктивни потенцијал на Балкану? И како доћи до истинске, природне и дугорочно одрживе балканске стабилности?

Готово читаво столеће доминација Балканом у поседу је поморских, приатлантских сила. Таласократски Запад није препуштао Балкан телуократским „динонима“ – једном из средишта Европе, а другом из средишта Евроазије – чак ни онда када га је крајем 19. и почетком 20. века централноевропска, „дунавска монархија“ Аустроугарска већим делом

укључила у своју сферу интереса, нити када се чинило да ће бити предмет ширења „црвене заразе“ са Истока, нити када је у оба светска рата продирала окупациона војна сила континенталистичких Германа, нити када је у војно-стратегичком „транзиту“ крајем Другог светског рата била Црвена армија такође континенталистичког СССР, нити када је током Хладног рата функционисала привидно равнотежна „формула 2+2+2“ (две земље у НАТО, две у ВУ и две ван блокова), нити када је током друге деценије 21. века ширен политички и медијски артикулисан паничан страх од „повратка Русије на Балкан“...

Западним силама одговара нестабилно стање на Балкану јер у тим условима могу да остану присутне, арбитражују и спроводе „кризни менаџмент“, да успостављају вештачке односе регионалне (не)моћи, да артикулишу (дез)интеграционе процесе, да диктирају нелогичне и конфликтне границе, да постављају и уклањају режиме, да утичу на унутрашње економске и политичке прилике, да усмеравају геополитичку и геостратегијску оријентацију, да артикулишу верску, културну, образовну, научну и другу „промену свести“... А све у циљу онемогућавања да Балкан контролише Русија, па ни аутентична, деатлантисована, телурукратска Немачка. Оштрица свеобухватног сузбијања реалних потенцијала посебно је усмерена на Србе, које западне, таласократске силе перцепирају као „мале Русе“, „руску предстражу на Балкану“, „коњовоца руских козака до топлих мора“... Сходно томе, у кључним „историјским пресецима“ током 20. и почетком 21. века на Балкану су прављене прозападне, тј. проатланстичке конструкције:

- После Првог светског рата западне, приатлантске силе-победнице успоставиле су тзв. Санитарни кордон кроз средиште Европе – од Балтичког мора на северу до Јадранског, Црног и Егејског мора на југу. Он је имао изразиту антиконтиненталистичку, тј. антигерманску и антируску (антисовјетску) улогу. Био је у функцији заштите британских, француских и америчких империјалних и колонијалних интереса, а нарочито поморских путева и кључних тачака дуж њих. Ради тога била је формирана и Краљевина СХС, управо од јужних падина Алпа до

солунског залеђа и од средишњих делова Панонског басена до Јадранског мора. Иако је била утемељена на предратној државности Краљевине Србије и скупо плаћеној српској ратној победи, са Србијама као најбројнијим народом и српским земљама као најпространијим и ресурсима најбогатијим територијалним чиниоцем, те са српским краљем на челу државе, она је била у суштинској супротности са српским православним цивилизацијским идентитетом, телурократским геополитичким кодом и егзистенцијалним интересом за постојањем српске националне државе.

- После Другог светског рата, а нарочито после 1948. године, „друга Југославија“ постала је *par excellence* атлантистички, таласократски експонент, једна од најважнијих карика у евроазијском Rimland-у и инструмент америчке „стратегије анаконде“ намењене „дављењу“ биполарног совјетског супарника. У титоистичкој југословенској држави православни, проруски, континенталистички Срби, који су предњачили у антинацистичкој борби и били изложени масовном страдању геноцидног карактера, и даље су доминирали у етничкој структури и просторном размештају, али су њима политички доминирали бројчано много мањи, римокатолички, прозападни и таласократски оријентисани Хрвати и Словенци. Према Србима и српским земљама примењивано је регионално (балканско) „обуздавање“, аналогно оном кенанистичком према СССР на глобалном плану. Стога се популационо-просторно редуковање и фрагментирање српског чиниоца наставило издвајањем новокомпонованих, „додатних“ (М. Ломпар), „инстант“ (М. Екмечић), „декрет“ (М. Степић) нација¹, те стварањем репу-

1 У „оптицају“ је тридесетак термина за новонастале нације. Према Љ. Деспотовићу, у време „друге“ Југославије те „синтетичке нације“ имале су „закасну идентитетску консолидацију“. (Љубиша Деспотовић, „Синтетичке нације као модел закасне идентитетске консолидације нација на простору бивше Југославије“, Српска политичка мисао, Институт за политичке студије, Београд, № 4/2013, стр. 168–173.) О узроцима, последицама и фазама тог идеолошког ет-

- блика и покрајина чије су границе махом биле трасиране тако да цепају српски етно-историјски простор.
- После Хладног рата Запад је артикулисао крај СФРЈ и пресудно допринео да се он одигра насилно, уз страдања на свим зараћеним странама. Посебна пажња посвећена је даљем „обуздавању“ српског чиниоца. Оно је конкретизовано масовним ликвидацијама и прогонима српског становништва, диригованим сажимањем и фрагментацијом српског простора, сузбијањем српске економске моћи, бруталном стигматизацијом глобалних размера и наметањем комплекса кривике, дугорочним инсталирањем антисрпског окружења и вештачким уравнотежењем (не)моћи унутар постјугословенског простора. Циљ је био да се српски чинилац, перцепиран на Западу као проруски, што више дезинтегрише и ослаби, да се не дозволи да постане потенцијално руско упориште на Балкану у случају неког новог (очекиваног, неизбежног?) сучељавања, те да се инкорпорира у интересну сферу Запада, уз конверзију националног, верско-цивилизацијског и геополитичког идентитета. Дугорочно, то би значило парализу интегралних српских геополитичких интереса, тј. трајно онемогућавање стварања српске националне државе која би обухватала целину (или највећи део) српских земаља.

Српске земље и народ на Балкану остали су током 20. и почетком 21. века жртва интереса таласократског Запада да контролом обода Евроазије сузбија аутохтоне континенталистичке силе, те на тај начин доминира светом и управља глобалном геополитичком динамиком. Сходно томе, српски чинилац је злоупотребљаван као инструмент против евроазијских актера, са којима, пак, дели исти цивилизацијски и геополитички идентитет², те је често од стране Запада

ноинжењеринга са геополитичком позадином видети у: М. Степич, Ж. Джурич, „Геополитичке причини и последице етническог инжиниринга в бывшей Югославии“, *Научные ведомости*, Серия История, Политология, Белгородский государственный университет, Белгород, № 8(229), Выпуск 38, 2016, Сс. 181–189.

2 Детаљну анализу српског геополитичког кода и аргументе за његову ком-

жртвован као „бедем“, „бараж“, „веран савезник“... Чак и у конфликтној стварности Балкана на преласку из униполаризма ка мултиполаризму, политичке вође апсурдно истурају Србију као „гаранта балканске стабилности“ и „једину стабилну земљу у Региону“, иако она то никако не може да буде из најмање једног, али важног разлога – њен косовско-метохијски део је фактички ампутиран и окупиран! Срби су били и остали талац амбиција дела политичке и интелектуалне елите која је себи поставила „мисионарски“ задатак да цивилизацијски преобрати сопствени народ, тј. да под маском модернизације спроведе „промену свести“ и тако пресудно допринесе превођењу Балкана са Истока на Запад. Иако је то узалудан подухват³, његова цена је немерљива: успостављена је таласократска, вестернистичка, неприродна, циљано нестабилна, антисрпска (и антируска) политичко-територијална структура Балкана која достиже врхунац у другој деценији 21. века.

2. АНАХРОНА АТЛАНТИСТИЧКА ДОМИНАЦИЈА КАО ИЗВОР САВРЕМЕНЕ НЕСТАБИЛНОСТИ БАЛКАНА

После пада Берлинског зида, имплозије Источног блока и деконструкције Совјетског Савеза, питање сврхе даљег постојања НАТО као војно-безбедносне и ЕУ као економско-политичке творевине – било је само на први поглед логично. У ствари, и једна и друга организација, несумњиви производ Западне цивилизације⁴, наставиле су да функционишу у циљу учвршћивања „најбитнијег америчког геополитичког мостобрана на евроазијском континенту“⁵, експанзионистич-

патибилност са руском (евроазијском) телурукратијом видети у: Миломир Степић, „О српском геополитичком идентитету“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, год. XIX, vol. 36, № 2/2012, стр. 11–40.

3 Цивилизацијска конверзија је дуготрајан процес, који изазива велике потресе, кризу, анархију и дестабилизацију унутар друштва, али нигде, како констатује Хантингтон, „до данас није успео“. Samuel Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996, стр. 139.

4 S. Huntington, нав. дело, *сmp.* 161.

5 Zbignjev Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica; Romanov, Banja Luka, 2001, стр. 57.

ког заузимања „празног простора“ и „попуњавања вакуума“ на истоку и југоистоку Европе, те ширења Rimland-а и опсеивног превентивног стезања „обруча“ око Русије. Југословенски део Балкана био је очигледан пример отвореног конфликта и дугорочне нестабилности које је генерисао Запад. Да ће учвршћивање атлантистичке доминације деловати стабилизујуће на немирни Балкан било је пука пропагандна парола. Емпиријски је потврђено управо супротно: индуковани су територијална дезинтеграција, свеобухватна деструкција, крвав грађанско-верски рат, директно војно ангажовање и пристрасно политичко посредовање Запада, те „засејани“ дугорочна анархија и етнички мржња. Стога се може констатовати да је још наглашеније наставио да траје образац „Атлантистички Балкан = нестабилан Балкан“.

Кључни инструмент дестабилизације јесу изразито неетничке границе, које перпетуирају конфликт и подгревају националне фрустрације. Срж сукоба током слома Југославије била је, *de facto*, борба за простор и његово омеђавање. Подржавши сецесионизам, ургентно признавши Словенију и Хрватску у „АВНОЈ-ским границама“ и наметнувши унутрашње, републичке, титоистичке, никада скупштински усвојене границе као државне на основу „Бадинтерових принципа“⁶, Запад је изазвао малигни проблем, бенигно га дефинишући као „проблем мапа“. У ствари, тиме је посредно покренуо масовна миграциона померања становништва великих територијалних размера, уподобљавајући, тако, просторни размештај етничких колективитета са некадашњим неетнички, неисторијски и недемократски установљеним границама бивших република, а новопроглашених држав(иц)⁷, уместо да поступи супротно, тј. природно, демократски

6 Арбитражна комисија Мировне конференције о Југославији, познатија под именом Бадинтерова арбитражна комисија (по њеном председнику Роберу Бадинтеру), а оформљена 27. августа 1991. године, констатовала је да се Југославија налази у процесу „дисолуције“. Тенденциозно примењујући начело *uti possidetis*, унутрашње границе прогласила је за међународне, а републикама дозволила да после референдума постану независне државе. Сви чланови комисије били су председници уставних судова из земаља ЕЕЗ (Француске, Белгије, Немачке, Италије и Шпаније), тј. земаља Запада који је до тада већ показивао отворену антисрпску пристрасност

7 За нове, слабе, нестабилне и (полу)зависне постјугословенске државе, М. Кнежевић користи термин „балканиде“, „државоиде“, „натоиде“, а процес њиховог настанка под патронатом НАТО и ЕУ назива балканско малодржа-

и стабилизујуће – да границе нових политичко-територијалних јединице трасира у складу са постојећим, стварним, прецизним размештајем (по насељима, а не по општинама⁸) конститутивних југословенских народа који су имали право на самоопредељење.

Сходно неупитном интересу да настави доминацију на Балкану као „веригама света“ и „евро-азијској трансмисији“, Запад под америчким вођством настоји да „зацементира“ постојећу вештачку и наметнуту геополитичку „архитектуру“. Ради тога фаворизује оне локалне актере који испуњавају неколико потребних услова: да са становишта таласократских, атлантистичких циљева имају повољан географски и геополитички положај (првенствено излаз на море), да не припадају Православној цивилизацији или да су склони конвертитству, да су традиционално или тренутно (утилитарно) проамерички, тј. антируски оријентисани... Њихов посебно цењен „квалитет“ јесте ако су радикално против проруских упоришта на Балкану, које таквима сматра Запад. Будући да у постхладноратовском раздобљу једино српски народ и српске земље поседују такво својство, посебна агилност усмерена је на њихово фрагментирање и сажимање јер „од Беча до Цариграда нема већег народа од нашега“⁹. Како Срби представљају „чуваре капије Истока“¹⁰, контролишу „Балкански Heartland“¹¹, чине важну „карику у Rimland-у“¹² и спајају „два од три велика простора на ободу Евроазије“ (Западни и Јужни)¹³, геополитички мотивисано слабљење и

вље или клајнештатерај. Видети у: Милош Кнежевић, *Балканска пометња*, ДП „Ђуро Салај“, Београд, 1996, стр. 157

8 Видети етничку карту: Vladimir Đurić i dr., *Etnički sastav stanovništva SFRJ (po naseljima)*, prema popisu stanovništva 31.03.1981., Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1993.

9 Из говора Јована Цвијића одржаног у Колу српских сестара 18. фебруара 1907. године. Видети у: Јован Цвијић, „О националном раду“, *Говори и чланци*, Сабрана дела, књига 3 (том I), САНУ; Књижевне новине; Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987, стр. 66.

10 Robert G. D. Laffan, *The Guardians of the Gate: Historical Lectures on the Serbs*, Clarendon Press, Oxford, 1918.

11 Миломир Степић, *У вртлогу балканизације*, ЈП Службени лист СРЈ; Институт за геополитичке студије, Београд, 2001. (видети карту на стр. 107)

12 Миломир Степић, *Геополитика – идеје, теорије, концепције*, Институт за политичке студије, Београд, 2016, стр. 300.

13 *Исто.* стр. 480.

дестабилизовање тог најзначајнијег балканског чиниоца логично производи дестабилизацију читавог Балкана.

У постјугословенском делу Балкана антисрпске (посредно и антируске) услове најпотпуније испуњавају два атлантистичка експонента – хрватски и албански.

- Хрватски елемент поседује дугачак сектор балканске обале јадранског „залива“ Средоземног мора, који је таласократској геополитици важан јер најдаље продире према средишту европског континента. Такође, он омогућује поморски приступ унутрашњости балканског „потконтинента“ као једном од кључних геополитичких региона света. У етно-просторном смислу, он се дубоко уклињује у „Динарску тврђаву“ – чак до централне Босне – где се додирује са муслиманским чиниоцем, манипулишући њиме у прозападне (антисрпске и антируске) сврхе¹⁴. Као римокатолици и припадници Западне цивилизације, Хрвати су привржени атлантизму, што доказују пасионираним чланством у НАТО и ЕУ. Антируско опредељење традиционално и експлицитно испољавају, на шта упућују и многи рецентни спољнополитички потези.¹⁵ Истрајно воде антисрпску (гео)политику и тако угрожавају не само српски опстанак, већ доводе у питање и виталне руске интересе на Балкану. За то су „награђени“ западном (првенствено америчком, немачком и ватиканском) директном политичком, економском, пропагандном и војном подршком сецесији од СФРЈ, у прогону српског становништва, у заузимању Републике Српске Крајине, у рату против Републике Српске и њеном територијалном

14 Муслимански/бошњачки чинилац у БиХ и Рашкој области само привидно је атлантистички „миљеник“ на Балкану. У ствари, њиме Запад манипулише као антисрпском (и антируском) „ударном песницом“, нарочито ради изазивања сукоба Исламске и Православне цивилизације, иако и једну и другу карактерише телурократски, евроазијски геополитички идентитет.

15 Тако су, на пример, званичници Хрватске у више махова нудили инструктажу новим, антируским властима у Кијеву ради враћања под украјинску контролу Доњецке и Луганске области на начин како је то учинила Хрватска са Републиком Српском Крајином. Internet: <http://fakti.org/globotpor/hrvati/plenkovic-obecao-grojsmanu-pomoc-u-mirnoj-reintegraciji-okupirane-ukrajinske>, 15/06/2017.

редуковању 1995. године, те у настављању антисрпске шовинистичке хистерије, која је изразито неоусташки (неонацистички) осмишљена и спровођена¹⁶. Своје великодржавне експанзионистичке аспирације нису задовољили елиминацијом крајишке српске целине и зауставили на „АВНОЈ-ским границама“ Хрватске, већ их усмеравају на сремски и бачки део Србије, али првенствено на Босну и Херцеговину, сматрајући је „троуглом“ који попуњава рањиви „меки трбух“ хрватске „потковице“¹⁷. Непосредне претње (и војне) из Хрватске усмерене су према Републици Српској – првенствено на пресецање северног територијалног сужења – те на „склапање чељусти“¹⁸ око њеног западног дела.

- Албански (арбанашки) *елемент* поседује атлантизму привлачну јадранско-јонску маритимну „фасаду“, те контролише источну страну геостратегијски и комуникацијски важних Отрантских врата. Са те „одскочне даске“ Албанци су се у етно-просторном, али и геополитичком смислу, транслира ка „срцу“ балканског hinterland-a – у „Централну област Балканског полуострва“ и „Балканско језгро“¹⁹

16 Детаљну анализу континуираног, несанкционисаног и званично подржаног неоусташтва у данашњој Хрватској, чланици НАТО и ЕУ, видети у: Марија Ђорић, „Неоусташтво у савременој Хрватској“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, год. XII, vol. 27, № 3/2016, стр. 27–49.

17 Један од великохрватских аксиома јесте да је „природна“ и „неопходна“ тзв. геополитичка слагалица – уклапање „босанског троугла“ у хрватску „потковицу“. Видети у: Mladen Klemenčić, „Four Theses about Croatia and Bosnia“, in: *Croatia – A New European State* (Ivan Crkvenčić, Mladen Klemenčić, Dragutin Feletar, ed.), Department for Geography and Spatial Planning, Faculty of Science, University of Zagreb, Zagreb, 1993/1994, pp. 55–60 (карта Geopolitical puzzle, p. 56) и Petar Vučić, *Politička sudbina Hrvatske: geopolitičke i geostrateške karakteristike Hrvatske*, Mladost, Zagreb, 1995. (одељак „Hrvatsko geopolitičko право на Bosnu i Hercegovinu“, стр. 297–302 и поглавље „Neki geopolitički i geostrateški nedostaci Hrvatske“, стр. 374–381).

18 О симболици, својствима и антисрпској претњи „хрватских геополитичких чељусти“, видети у: М. Стенић, *У вртлогу балканизације*, нав. дело, стр. 338–342 (картографски приказ на стр. 341)

19 Јован Цвијић, „Централна област и балканско територијално језгро“, Говори и чланци, Сабрана дела, књига 3 (том I), САНУ; НИРО Књижевне новине; Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987, стр. 112. (карта „Централне области Балканског полуострва“ и „Балканског језгра“ на крају књиге)

– запоседајући највећи део косовско-метохијске „макро-тврђаве Балкана“²⁰. Посматран целовито, албански чинилац утилитарно испољава отворено про-западно деловање и обезбеђује стратегијску дубину за атлантистичко балканско позиционирање, истовремено отежавајући „повратак Русије на Балкан“ и баражирајући њене трансбалкански оријентисане „топломорске“ векторе. Албанци већином припадају Исламској цивилизацији, и то њеном евро-деташираном, ексклавском, контактном, екстремном, антиправославном, тј. антисрпском и антируском фрагменту. У геополитичкој перспективи извесног формирања мултиполарног биполаризма они могу да постану експонент глобалног, Исламског Heartland-а као продужетак његовог малоазијског (турског) panhandle-а.²¹ За сада су у обострано корисној „симбиози интереса“ са САД, пристајући на позицију корисног „доказа“ наводне америчке подршке „умереном Исламу“ која би требало да компензује антиисламистички ангажман на Блиском и Средњем Истоку. За ту улогу „награђени“ су свеобухватним (и војним) ангажманом САД, НАТО и ЕУ у сецесији косовско-метохијских Албанаца од Србије, признавањем и помагањем „независности Косова“, подршком великоалбанском пројекту који тренутно директно угрожава Србију и БЈР Македонију, а одложено Црну Гору и Грчку.²²

Дакле, хрватски и албански атлантистички експонент на Балкану свој ангажман „наплаћују“ оним до чега им је геополитички највише стало – реализацијом својих експанзионистичких великодржавних амбиција на рачун српског

20 Миломир Степић, *Косово и Метохија – политичко-географске и геополитичке перспективе*, Знамен, Београд, 1999, стр. 16–19.

21 Миломир Степић, „Исламски Heartland“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, год. 24, vol. 55, бр. 1/2017, стр. 77.

22 Табелу квантитативних (површине у км² и %) и квалитативних (градови, речне долине, котлине, саобраћајни коридори...) држава угрожених великоалбанском експанзијом видети у: Миломир Степић, *Косово и Метохија – постмодерни геополитички експеримент*, Институт за политичке студије, Београд, 2012, стр. 140.

простора. Колико је то у функцији интереса Запада сведочи и чињеница да су не само амнестирани, већ и подржани у чињењу разобручених непочинстава која приликом експанзионистичке реализације користе (злочин против мира, масовни прогони и ликвидације српског становништва, уништавање српске имовине, материјалног и духовног наслеђа, неонацистички екстремизам и исламистички тероризам, онемогућавање елементарних људских и колективних права, медијска и други облици стигматизације Срба...). Наметнута, вештачка геополитичка структура постјугословенског простора опстаје насилно, а фитиљ балканског „бурета барута“ може да се потпали у сваком моменту – далеко од САД и западне Европе, али близу Русије и њене сфере интереса. Ако би тај „атлантистички балкански субпоредак“ о(п)стао, Балкан би био дугорочно нестабилан, унутрашњи антагонизми би само расли, а хрватско и албанско великодржавље би даље напредовало оправдано сматрајући да има подршку Запада. Опстанак неколицине земаља био би угрожен, укључујући и њихове главне градове, док би српски чинилац чекало дуго исцрпљивање, понижавање, национална фрустрација, раст реваншистичког расположења и самонаметнута (мада лажна) буридановска дилема н/и прозападне, н/и проруске оријентације²³.

3. ТРАНСФОРМАЦИЈА И КОНСОЛИДАЦИЈА БАЛКАНА У КОНТЕКСТУ ПОСТМОДЕРНИХ ГЕОПОЛИТИЧКИХ ПРОМЕНА

У поређењу са последњом деценијом 20. века, када је биполарни светски поредак уступио место униполарном глобализму и неприкосновеној доминацији САД и Запада, са одмицањем друге деценије 21. века све више су наступале радикалне геополитичке промене. Амерички „изазивачи“ из Евроазије постајали су све јачи и самопоузданији. Када су још почели и да се удружују, пренапрегнуте САД све теже су могле да их „обуздавају“. Иако се није радило о шпенглеров-

23 Миломир Степић, „Лажна буридановска дилема Србије“, у: *Србија и Евроазијски савез* (Зоран Милошевић, прир.), Центар академске речи, Шабац, 2016, стр. 71–87.

ској „пропасти Запада“, деклинистичка стварност упућивала је на геополитичку неминовност „лабудове песме Запада“.²⁴ Немајући снаге да продуже трајање глобалне доминације и апсолутног униполаризма, САД су настојале да, док још могу, на евроазијској „великој шаховској табли“ распореде евроазијске „фигуре“ (геостратегијске играче и геополитичке стожере)²⁵ тако да им омогуће задржавање релативног униполаризма и глобалног вођства.²⁶ Али, показатељи најовске „тврде“ и „меке“ моћи Кине, Русије, Индије, Исламског света и других евроазијских земаља у успону неумољиви су – приближава се крају америчка контрола Евроазије, а тиме, према „Мекиндеровом правилу“, и Светског острва и света. Идеја „Евроазија Евроазијцима“ постаје реалност, а успостављање мултиполарног света није више само утопијска тежња незападних „варвара“. Више од једног столећа после настанка геополитике као науке и успостављања њених темељних постулата, постаје нужно не само трансформисати њене (нео) класичне теоријско-концепцијске парадигме, већ и на другачији начин приступати геополитичкој конкретизацији на глобалном и регионалном плану.

Балкан представља једну од „арена“ где се посредно тестира снага глобалних ривала. У ствари, одбијајући да се предају без борбе, своје задржавање и деструктивно деловање у Евроазији САД заснивају на одржавању нестабилног, конфликтног стања унутар географског простора Блиски Исток – Централна Азија – Југоисточна Европа, тј. у трусном геополитичком троуглу „Арабијска Велика пукотина“ (Мекиндер) – „Евроазијски Балкан“ (Бжежински) – „Балкански геополитички чвор“ (Илић, Степић). То ће да одложи, али не и да доведе у питање крај наметнуте и неприродне америч-

24 Миломир Степић, „Позиција на евроазијској Великој шаховској табли двадесет година после“, у: *Геополитички процеси у савременом евроазијском простору* (Александар Георгиевич Дружинин, Рајко Ђњато, ур.), Географско друштво Републике Српске; Асоцијација руских друштвених географа; Природно-математички факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, 2017, стр. 84.

25 Z. Bžežinski, *Velika šahovska tabla*, нав дело, стр. 42–49.

26 О потреби САД да у постмодерном свету постигну глобално вођство, ако већ неће бити у стању да задрже глобалну доминацију, видети у: Zbigniew Brzezinski, *The Choice: Global Domination or Global Leadership*, Basic Books, New York, 2004.

ке контроле Евроазије, која је (само) питање времена и цене. Право питање јесте на којој новој геополитичкој концепцији ће се заснивати будући глобални и евроазијски поредак, те како ће изгледати његова балканска пројекција? Не отписујући прерано класични таласократски *Heartland-Rimland* модел, постмодерно инкарниран у виду Велике шаховске табле која показује да „збигњевизам“ продужено делује иако „Збига“ биолошки више нема²⁷, те не потцењујући специфичну, такође глобалистичку, експанзионистичку идеју Исламског Heartland-a²⁸, а посебно респектујући кинеску Свилену концепцију²⁹ која већ показује својства и намере телурократско-таласократске интегралности, шансу Балкану да се смири, стабилизује, консолидује, адекватно политички-територијално организује, те окрене развоју и просперитету – најпре нуди руска Нео евроазијска концепција³⁰.

Будући да је геополитика неоевроазијства потпуни антипод атлантистичкој геополитици и да њена кључна својства јесу континентализам, антиамериканизам и мултиполаризам, она подразумева деатлантизацију Светског острва и Евроазије, те следствено – и Балкана. Логично би било да деатлантизација Балкана буде саставни део процеса „ослобађања“ Европе од америчке „окупације“ и окончања њеног статуса америчког вазала на западној страни Евроазије, што је један од најважнијих неоевроазијских циљева. Таква, аутентична Европа, која би се „вратила себи“, имала би телурократски геополитички идентитет, била би евроазијски оријентисана и конституисала би се као једно од три од језгара Светског острва, тј. један од четири аутономна пола мултиполарног света. Проблем Балкана може да буде хроно-тополошки контраритам процеса деатлантизације Европе укупно, што би поједине њене делове задржало дуже или

27 Збигњев Бжежински преминуо је 26. маја 2017. године

28 М. Степић, „Исламски Heartland“, *нав. дело*.

29 Milomir Stepić, Ivan Zarić, „Serbia and Geopolitical (non)Complementarity of the Danube strategy and the New silk road“, in: Danube and the New Silk Road (Duško Dimitrijević, ed.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2016, стр. 452.

30 О неоевроазијској геополитичкој концепцији и њеној пројекцији на балкански и српски простор видети у: Миломир Степић, *Геополитика неоевроазијства – позиција српских земаља*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.

трајно (на пример, Велику Британију) у нераскидивој вези са САД. Стога би за Балкан, а нарочито за српске земље, спас од „геополитичке доцње“ била фазна и регионална реализација деатлантизације Европе – од њеног истока и југоистока, према западу. У сваком случају, чак ни после успешно завршеног процеса деатлантизовања, консолидовања и неоевроазијског трансформисања, највећи део Балкана (нарочито српски) не би било логично и сврсисходно препустити римокатоличко-протестантској и *mitteleurop*-ској (немачкој) сфери утицаја којој цивилизацијски не припада.

После вишедеценијског трајања наметнутог, конфликтног и несамоодрживог „атлантистичког балканског субпоретка“, он се неће ентропијски урушити и за собом оставити веома опасан геополитички вакуум или балканску „црну рупу“. Балкан је превише важан не само да би се Запад под америчким вођством једноставно повукао, већ и да би био препуштен хаотичном унутрашњем преобликовању према обрасцу „Балкан Балканцима“. Смена ће бити сукцесивна и њен исход могао би да води формирању „неоевроазијског балканског субпоретка“, који за Балкан, српске земље и народ има бројне предности:

- Супротно атлантизму, који је изданак Западне цивилизације, неоевроазијство је компатибилно са традицијом и културно-религијским идентитетом Православне (па и Исламске) цивилизације којој припада изразита већина балканског становништва и простора.
- Са становишта темељног „закона“ геополитичког дуализма, балканска припадност ближа је телурократском неоевроазијству, него таласократском атлантизму.
- Запостављеном Балкану привлачније је неоевроазијство као вишедимензионално прогресивнија и уравнотеженија концепција, која не оспорава етничку и државну равноправност.
- Евроазија очигледно постаје друштвено просперитетнији простор (демографски, социјално, развојно-економски...), док је атлантистички Запад на путу спорог, али неумитног заласка.

- У неоевроазијски пројектованом мултиполарном свету, где ће доминирати велике силе Евроазије, Балкан има шансу да превазиђе незахвалну позицију коју му је махом дефинисао Запад – трансгресионо-регресионог фронтјера, ризичног раседа „великих простора“, зоне индукованог „сукоба цивилизација“ и „процепа светова“, „евроазијског моста“ по коме сви газе и „капије“ кроз коју сви пролазе, одбачене „земље с’ оне стране лимеса“, вечитог транзитног коридора, карантина, периферије...
- Са становишта виталних српских интереса, руско неоевроазијство, супротно деструктивном атлантизму, не оспорава (брани) територијалну целовитост Србије и не анатемише српске тежње ка државном обједињавању српских земаља.
- Штавише, постоје идеје које апострофирају Београд као један од центара фазног неоевроазијског³¹ и/или неовизантијског интегрисања³², насупрот атлантизму, који га и даље стигматизује као симбола „отпадничке државе“ лоциране „на линији ватре“.

4. СНАЖАН СРПСКИ ЧИНИЛАЦ: ЛОГИЧАН ГЕОПОЛИТИЧКИ СТОЖЕР СТАБИЛНОГ БАЛКАНА

Југословенска традиција слабљења српског чиниоца још интензивније настављена је у постјугословенском раздобљу. Као што је апсурдна била титоистичка крилатица „Слаба Србија – јака Југославија“, још је очигледније то постмодерна натоистичка теза „Мала Србија – стабилан Балкан“.

31 Игор Н. Панарин, *СМИ, пропаганда и информационне войни*, Поколение, Москва, 2012. (поглавље 7. „Вторая мировая информационная война“; одељак 7.5. „Вторая мировая информационная война и интеграция Евразии“) Internet: www.propagandahistory.ru/books/Igor-Panarin_SMI--propaganda-i-informatsionnye-voyny/45, 17/09/2016.

32 Аркадий Малер, *Духовная миссия Третъего Рима*, Вече, Москва, 2005, Сс. 166–168. (Наведено према: Небојша Вуковић, *Цивилизацијске основе савремене руске геополитичке мисли*, докторска дисертација, Географски факултет Универзитета у Београду, 2011.)

Принудно стављање у вишедеценијску подређену позицију Срба и српских земаља, као кључног балканског геополитичког актера у демографском, територијалном, ресурсном, локацијском и другом смислу, а оснаживање на српску штету објективно слабијих српских суседа, стварало је само привремену и вештачку равнотежу. Са слабљењем атлантистичког Запада, спољашњег креатора таквих регионалних односа, а јачањем утицаја евроазијских сила, неминовно ће уследити демонтиража затечене геополитичке „конструкције“. Истинско уравнотежавање и стабилизовање Балкана могуће је само његовим деатлантизовањем, а логичан гарант несметаног тока и ефикасне реализације тог процеса јесте снажан српски стожер. Српски чинилац то је већ доказао. Први и у том моменту (1990-их) једини, иако без стратегије и са нагоном за самоодржањем, пружио је отпор атлантизму одмах после његовог тријумфа у Хладном рату, у жеку највеће моћи Запада и апсолутне униполарне доминације САД. Истовремено, супротставио и његовим регионалним (балканским) извршиоцима – разобрученом хрватском неоусташтву као деривату неонацизма, те муслиманско-арбанашком исламистичком екстремизму као претечи Исламске државе.

Упоредо са адекватном перцепцијом евроазијских сила ко би могао да на Балкану представља поуздано упориште, и сам српски чинилац би требало да се самопрепоручи зашто баш он, а не неки други, испуњава услове за будућег гаранта „неоевроазијског балканског субпоретка“. Српска дугорочна политика не сме да дозволи хрватско и албанско „пресвлачење“ из атлантистичког у неоевроазијско „рухо“ и изазову (првенствено) руски резон: „Срби су, ионако, безусловно братски уз нас и зато би требало хрватски и албански заокрет ка деатлантизацији да купимо неким уступцима.“ А за српске интересе најпогубнији уступци могли би да буду, на пример, даље територијално фрагментирање и сажимање или формирање још једне заједничке државе пре него што се формира интегрална српска национална држава. Стога би према српском делу Балкана требало да буде усмерен један од кључних неоевроазијских геополитичких вектора, тј. „осовина пријатељства“³³ која још увек недостаје из-

33 Александар Дугин, *Геополитика постмодерне*, Преводилачка радионица „Росић“, ИКП „Никола Пашић“, Београд, 2009, стр. 113.

међу оних које су концепцијски дефинисане према Немачкој (експонент у ЕУ) и Сирији (експонент на Блиском Истоку).³⁴ Будући да је садашња Србија мала, слаба, нарушеног суверенитета, хендикепираног положаја и опкољена „стероидизованим“ проатлантистичким суседима, те да су такви њени капацитети недовољни за сигурног регионалног извршиоца неоевроазијског пројекта, биће сврсисходно тек ако се та конекција буде односила не само на (чак и ојачалу) Србију, већ на српске земље у целини.

Који су геополитички разлози за формирање руске „осовине пријатељства“ (баш) са српским земљама? А. Дугин, концепцијски творац руског неоевроазијства, сматра: „Геополитичка перспектива Срба је изричито проруског, евроазијског карактера. Србија се преко верског и етничког чиниоца директно прикључује Русији и представља њен геополитички продужетак на југу Европе. Судбина Срба и судбина Руса је на геополитичком нивоу једна иста судбина.“³⁵ Бројне важне евроазијска особине и суштинске геополитичке сличности представљају основу руско-српске, а не западно/америчко-српске повезаности:

- Као што руски простор у Евроазији заузима највећу територију, тако је и српски најпространији на „балканском потконтиненту“.
- Није неважно што је географска (копнена) раздаљина између српске и руске територије знатно мања него између српске и (прекоокеанске) америчке.³⁶

34 О потреби успостављања руске (неоевроазијске) „осовине пријатељства“ према Балкану видети у: Миломир Степић, „Балкан – недостајуће исходиште неоевроазијског вектора“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, год. XXI, vol. 44, № 2/2014, стр. 111–131 (картографски приказ на стр. 126)

35 Александар Дугин, *Основи геополитике*, књига 1, Екопрес, Зрењанин, 2004, стр. 394.

36 У Србији су постављене нетачне, а сугестивне тезе, за које се сматра да ће бити прихваћене јер се свакодневно безброј пута понављају: да „припадамо Западу“, да су нам „ближе евро(атлантске) интеграције“, да је природна наша оријентација „према Бриселу“, а да је „Русија далеко“ и да смо због тога „Москви неприхvatљиви“. Географске чињенице су другачије: ваздушно растојање Београд-Москва је 1.715 км, а Београд-Вашингтон 7.600 км. Брисел јесте ближи Београду (1.376 км), али он није стварни центар Запада, већ „истурено командно место“ Вашингтона. Видети у: Миломир Степић, „Три (суштинска) критеријума у српском избору супранационалне интеграције“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, год. XX, vol. 42, № 4/2013, стр. 33–59. (картографски приказ на стр. 42)

- Постоји очигледна истоветност цивилизацијског (православног) и геополитичког (телурократског) идентитета Руса и Срба, њихова снажна историјска повезаност, традиција страдања од истих западних непријатеља, симбиоза политичких, економских и других интереса.
- Аналог руској (пост)империјалној и (пост)совјетској сфери, која се поистовећује са класичним евроазијским Heartland-ом, јесу српске земље, које представљају „балкански Heartland“.
- Руска опкољеност таласократски инсталираним евроазијским Rimland-ом, притиснутост „стратегијом анконде“ и изложеност кенанистичком „обуздавању“ пресликани су на српску окруженост балканским Rimland-ом и угроженост атлантистичким инсталирањем антисрпског окружења.
- Слично систематском спречавању руског квалитетног приступа „топлим морима“ на евроазијском и глобалном плану, онемогућава се било каква српска мариитмна партиципација на Балкану, а Србији и српском простору у целини намеће се хендикеп „затворене земље“ (landlocked countries-синдром).
- Како Запад настоји да „руски свет“ сведе на Русију, па чак и само на савремени руски етнички простор унутар ње, тако на Балкану српство жели да ограничи на србијанство, те га и додатно умањи до „троморавског ужесрбијанства“.
- На исти начин на који се у САД негује идеја и неугасла жеља да се Русија умањи и подели³⁷, на примеру Србије се то остварује у пракси уз помоћ оружане силе и политичке принуде НАТО и ЕУ.
- Истовремено, Запад шири русофобију пропагандом о „неоимперијалном експанзионизму Русије“ и србофобију озваничењем наратива о „великосрпској опасности“ на Балкану.

37 Бројни амерички званичници и научници јавно се залажу за поделу Русије, а један од њих био је и утицајни З. Бжежински. Видети у: Zbigniew Brzezinski, "A Geostategy for Eurasia", *Foreign Affairs*, Council on Foreign Relations Inc, New York, vol. 76, № 5, September/October 1997, p. 60.

Неоевроазијска геополитика деатлантизације Балкана имаће успеха ако буде подржавала реинтеграцију Срба и српских земаља, помагала демонтажу „балканског Rimland-a“ око српских земаља и омогућавала да српски чинилац постане истински лидер у постјугословенском простору, што подразумева (најмање) два постигнућа: 1) да се под српску контролу врате одузети простори и 2) да српској политичко-територијалној целини припадне квалитетан излаз на море. Као што би неоевроазијство геополитички логично у српском чиниоцу требало да има свог балканског фаворита, тако би морало (слично нивоу Евроазије) да идентификује и балканску „жртвену јагњад“³⁸. Због важности Балкана, не ради се о једном, већ о два „жртвена јагњета“ – хрватском и арбанашком – којима је вештачки подигнут ниво моћи неопходно спустити на реалну меру. Будући да су се захваљујући прозападној, проатлантистичкој улози пре свега територијално проширили, њихове тековине, а нарочито оне (пост)хладноратовске, не би смеле да о(п)стану са, тобоже, оправдањем „затеченог стања“, „непроменљивости граница“ и „очувања мира и стабилности“. Стога неоевроазијска геополитичка конкретизација мора да их сведе на праве габарите, али не драматично ослаби, територијално осакати или укине јер би то произвело њихов реваншизам и обнову тињајуће нестабилности на Балкану:

- Хрватски чинилац не би смео да остане у великохрватским „АВНОЈ-ским границама“ садашње Републике Хрватске и да заједно са областима под ефективном хрватском контролом у Федерацији БиХ (кантони Посавски, Западнохерцеговачки и Ливањски, укључујући делове Херцеговачко-неретванског и Средњобосанског) формира готово прстенасту територијално-морфографску целину која би као „геополитичка чељуст“ могла лако да пресече Републику Српску и „одгризе“ њен западни део. Истовремено би се обесмислило даље антисрпско (зло) употребљавање муслиманског/бошњачког корпуса у БиХ и његово усмеравање према Дрини. Таква, оптимизована и пацификована Хрватска не би се усудила

38 А. Дугин, *Основи геополитике*, књига 1, нав. дело, стр. 194.

да провоцира Србију на Дунаву, тражи „мостобране“ на његовој левој страни, претендује на Срем и Бачку, територијалну мегаломанију усмерава чак и према Црној Гори и Словенији, те, уживајући атлантистичку заштиту, буде у функцији даље дестабилизације Балкана.

- Албански чинилац би у геополитичком смислу требало задржати у границама садашње Албаније и онемогућити његов великодржавни пројекат, који се очигледно реализује – било као свеалбанско уједињење у интегралну државу, било у виду формално четвороделног политичко-територијалног ентитета. Као најопаснијег регионалног дестабилизатора, албански експанзионизам нужно је спутати јер непосредно угрожава четири садашње балканске државе, које би, пак, да није атлантистичког утицаја који га подржава, формирале природни анти-великоалбански савез. Такође, требало би му стати на пут јер његова исламистичка природа отвара „балканску капију“ за антиевропски продор екстремизма, тероризма, инструментализованог „имиграционог дихада“³⁹, специфичног исламског глобализма... Суочен са неоевроазијским преузимањем примата на Балкану и геополитичком осовином Москва-Београд, деструктивна проатлантистичка функција албанског чиниоца била би окончана прво у косовско-метохијском делу Србије, а потом и у другим областима Балкана.

39 Термин „имиграциони дихад“ употребио је др Срђа Трифковић на предавању „Имиграциони дихад и колапс европске цивилизације“, које је у организацији Ротари-клуба Сингидунум одржано 16. новембра 2015. године у Београду. Предавање (ПП) доступно на: Internet: <http://www.vidovdan.org/svet/item/70544-imigracioni-dzihad-trifkovic>, 30/11/2015.

5. УМЕСТО ЗАКЉУЧКА: НЕЖНОСТ СВЕОБУХВАТНЕ РЕВИЗИЈЕ АТЛАНТИСТИЧКЕ ЗАОСТАВШТИНЕ НА БАЛКАНУ

Функционисање неоевропског обрасца „Деатлан-тизован Балкан – стабилан Балкан“ зависиће од успеха суз-бијања америчко-британског утицаја на Балкану. Следстве-но, требало би да уследи ревизија атлантистичких тековина, првенствено у постјугословенском простору. Она не би смела да буде делимична, парцијална, већ што дубља и свеобухват-нија јер ће у супротном читав процес стабилизације Балкана бити бесмислен. То никако не би смео да буде пуки реванши-зам, већ враћање на „природни поредак ствари“. Подразу-мевао би вишедимензионално, систематично деловање – од процеса поништавања титоистичких „декрет-етногенеза“ и враћања тако насталих „инстант-нација“ (укључујући њихо-ве „историје“, „цркве“, „језике“, „културе“, „државе“) својим изворним идентитетима, до деконструисања наметнутог „западног система вредности“ и декодирања елита формира-них у складу са његовим постулатима који су у несагласју са српском цивилизацијском матрицом. Посебна српска пажња требало би да буде посвећена унутрашњем, правом, а не по-литикантском, „суочавању са прошлошћу“, првенствено пре-испитивању са Запада диктираног става о узроцима, изази-вачима, току, окончању и карактеру југословенског „разби-распада“ (термин М. Кнежевића). На међународном плану, у новим институцијама будућег мултиполарног света, које ће се из атлантистичких земаља неминовно премештати на те-риторије евроазијских сила, било би неопходно да се покрене процес оповргавања наметнуте „српске кривице“ и поништа-вања неутемељених пресуда српским званичницима.

Будући да ће Балкан остати изузетно геополитички важан, не може се очекивати тренутно развезивање или гордијевско пресецање „балканског геополитичког чвора“. Стога ће стара идеја „Балкан балканским народима“ и даље остати утопистичка, а на неоевроазијском Балкану ће се фор-

мирати нова скица интересних сфера – специфична балканска пројекција мултиполаризма:

- На основу припадности махом Православној цивилизацији и континенталистичком, телурукратском (евроазијском) геополитичком идентитету, највећи део балканског простора природно би припао руској интересној сфери.
- У северозападним и делимично северним областима Балкана (словеначки и прави хрватски простор) био би доминантан уплив германског, *mitteleurop*-ског, такође континенталистичког културног, економског и геополитичког концепта, који би се у виду трансевропске „завесе“ простирао од Северног и Балтичког мора до северног Јадрана.
- Део Далмације и западна Херцеговина, са већинским римо-католичким становништвом, нашли би се у оквиру трансјадранског ватиканско-италијанског утицајног ареала.
- Албанија би била у исламској/*турској* „зони одговорности“, а исти неформални патронат преовладавао би и у посебној постбосанскохерцеговачкој муслиманској/бошњачкој политичко-територијалној јединици (могуће /кон/федерално повезаној са интегралном српском државом), мада неекстремистички, немилитантно профилисаној и под руским посредним надзором.
- Посебну интересну сферу не би имала Кина, али би се њена инфилтрација манифестовала на читавом Балкану и преплитала са другим утицајима (првенствено руским и немачким), што би могло да води како сарадњи, тако и надметању.

Процес стабилизације не би био потпун без темељног територијалног преобликовања Балкана и промене граница, у првом реду (искључиво!?) постјугословенског простора. Али, било би контрапродуктивно да успостављања те нове политичкогеографске карте поново буде са позиције атлантистичких интереса и у складу са контрапродуктивним псе-

удоемничким принципом.⁴⁰ Није искључено да и истински стабилизујуће, неоевроазијски оријентисано реструктурисање Балкана може да доведе до краткотрајне „дестабилизације затечене нестабилности“, затегнутости регионалних односа, пораста конфликтног капацитета, па и оружаног сукоба. То ће бити извесно нарочито ако САД, као предводник атлантистичког Запада, и даље буду Балкан сматрале кључном тачком своје „свеприсутности“, одбију да прихвате губитак раније стечених позиција и покушају да наставе контролу по цену потпаљивања „бурета барута“. Међутим, сукоб није неизбежан. Штавише, ако се добро припреми, мирна прекомпозиција Балкана биће реално остварива. Уосталом, да ли је прихватљива алтернатива да остану постојеће, вештачке, наметнуте, неодрживе, изразито антисрпске границе. Оне би у балканској пројекцији мултиполарног света биле униполарни рудимент, анахрона клица носталгичних идеја о атлантистичкој реконкисти, те стални извор (*дуго*)трајних конфликта. Супротно томе, нова балканска мапа могла би да буде конструкција ограниченог, регионалног компромиса и консензуса водећих, првенствено евроазијских сила, или неке „нове Јалте“⁴¹ којом би био дефинисан долазећи глобални поредак.

Литература

Деспотовић Љубиша, „Синтетичке нације као модел за каснеле идентитетске консолидације нација на простору бивше Југославије“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, № 4/2013, стр. 168–173.

40 На пример, за промену граница у складу са новонасталим, послератним етно-просторним стањем у постјугословенском простору залаже се Т. Лес. На основу његовог предлога, у правом смислу би се реализовао великохрватски и великоалбански пројекат, док би „проширена Србија“ (лишена већег дела Косова и Метохије!) имала карикатуралне морфографске одлике, дугачке, веома измеандриране границе, тешко брањиву и нефункционалну територију... Видети: Timothy Less, “Dysfunction in the Balkans”, *Foreign Affairs*, Council on Foreign Relations, New York, December 20, 2016. (Internet: <https://www.foreignaffairs.com/articles/bosnia-herzegovina/2016-12-20/dysfunction-balkans>, 23/04/2017.)

41 Internet: <http://fakti.org/globotpor/quo-vadis-orbi/general-ivasov-predlaze-novu-jaltu-ciji-akteri-bi-bili-putin-tramp-i-si>, 10/03/2017.

- Дугин Александар, *Основи геополитике*, књига 1, Екопрес, Зрењанин, 2004.
- Дугин Александар, *Геополитика постмодерне*, Преводилачка радионица „Росић“; ИКП „Никола Пашић“, Београд, 2009.
- Ђорић Марија, „Неоушасттво у савременој Хрватској“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, год. XII, vol. 27, № 3/2016, стр. 27–49.
- Кнежевић Милош, *Балканска пометња*, ДП „Буро Салај“, Београд, 1996.
- Малер Аркадий, *Духовная миссия Третьего Рима*, Вече, Москва, 2005.
- Панарин Игор Н., *СМИ, пропаганда и информационные войны*, Поколение, Москва, 2012. Internet: www.propagandahistory.ru/books/Igor-Panarin_SMI--propaganda-i-informatsionnye-voyny/45, 17/09/2016.
- Степић Миломир, *Косово и Метохија – политичко-географске и геополитичке перспективе*, Знамен, Београд, 1999.
- Степић Миломир, *У вртлогу балканизације*, ЈП Службени лист СРЈ; Институт за геополитичке студије, Београд, 2001.
- Степић Миломир, „О српском геополитичком идентитету“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, год. XIX, vol. 36, № 2/2012, стр. 11–40.
- Степић Миломир, *Косово и Метохија – постмодерни геополитички експеримент*, Институт за политичке студије, Београд, 2012.
- Степић Миломир, *Геополитика неоевроазијства – позиција српских земаља*, Институт за политичке студије, Београд, 2013.
- Степић Миломир, „Три (суштинска) критеријума у српском избору супранационалне интеграције“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, год. XX, vol. 42, № 4/2013, стр. 33–59.
- Степић Миломир, „Балкан – недостајуће исходиште неоевроазијског вектора“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, год. XXI, vol. 44, № 2/2014, стр. 111–131.

- Степич М., Джурич Ж., „Геополитические причины и последствия этнического инжиниринга в бывшей Югославии“, *Научные ведомости*, Серия История, Политология, Белгородский государственный университет, Белгород, № 8(229), Выпуск 38, 2016, Сс. 181–189.
- Стенић Миломир, *Геополитика – идеје, теорије, концепције*, Институт за политичке студије, Београд, 2016.
- Стенић Миломир, „Лажна буридановска дилема Србије“, у: *Србија и Евроазијски савез* (Зоран Милошевић, прир.), Центар академске речи, Шабац, 2016, стр. 71–87.
- Стенић** Миломир, „*Исламски Heartland*“, Српска политичка мисао, Институт за политичке студије, Београд, год. 24, vol. 55, № 1/2017, стр. 77.
- Стенић Миломир, „*Позиција на евроазијској Великој шаховској табли двадесет година после*“, у: Геополитички процеси у савременом евроазијском простору (Александар Георгиевич Дружинин, Рајко Ђњато, ур.), Географско друштво Републике Српске; Асоцијација руских друштвених географа; Природно-математички факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, 2017, стр. 84.
- Цвијић Јован, „О националном раду“, Говори и чланци, Сабрана дела, књига 3 (том I), САНУ; Књижевне новине; Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987.
- Цвијић Јован, „*Централна област и балканско територијално језгро*“, Говори и чланци, Сабрана дела, књига 3 (том I), САНУ; НИРО Књижевне новине; Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1987.
- Brzezinski Zbigniew, „A Geostategy for Eurasia“, *Foreign Affairs*, Council on Foreign Relations Inc, New York, vol. 76, № 5, September/October 1997, p. 60.
- Brzezinski Zbigniew, *The Choice: Global Domination or Global Leadership*, Basic Books, New York, 2004.
- Bžežinski Zbignjev, *Velika šahovska tabla*, CID, Podgorica; Romanov, Banja Luka, 2001.

- Đurić Vladimir i dr.: *Etnički sastav stanovništva SFRJ* (po naseljima), prema popisu stanovništva 31.03.1981., Geografski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 1993. (етничка карта)
- Huntington Samuel, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996.
- Klemenčić Mladen, „Four Theses about Croatia and Bosnia“, in: *Croatia – A New European State* (Ivan Crkvenčić, Mladen Klemenčić, Dragutin Feletar, ed.), Department for Geography and Spatial Planning, Faculty of Science, University of Zagreb, Zagreb, 1993/1994, pp. 55–60.
- Laffan Robert G. D., *The Guardians of the Gate: Historical Lectures on the Serbs*, Clarendon Press, Oxford, 1918.
- Less Timothy, „Dysfunction in the Balkans“, *Foreign Affairs*, Council on Foreign Relations, New York, December 20, 2016. (Internet: <https://www.foreignaffairs.com/articles/bosnia-herzegovina/2016-12-20/dysfunction-balkans>, 23/04/2017.)
- Stepić Milomir, Zarić Ivan, „Serbia and Geopolitical (non) Complementarity of the *Danube strategy* and the *New silk road*“, in: *Danube and the New Silk Road* (Duško Dimitrijević, ed.), Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2016, стр. 452.
- Vučić Petar, *Politička sudbina Hrvatske: geopolitičke i geostrateške karakteristike Hrvatske*, Mladost, Zagreb, 1995.
- Internet: <http://fakti.org/globalpor/hrvati/plenkovic-obecao-grojsmanu-pomoc-u-mirnoj-reintegraciji-okupirane-ukrajinske>, 15/06/2017.
- Internet: <http://www.vidovdan.org/svet/item/70544-imigraci-oni-dzihad-trifkovic>, 30/11/2015.
- Internet : <http://fakti.org/globalpor/quo-vadis-orbi/general-ivasov-predlaze-novu-jaltu-ciji-akteri-bi-bili-putin-tramp-i-si>, 10/03/2017.

Milomir Stepic

DE-ATLANTIZATION FOR STABILIZATION OF THE BALKANS: SERBIAN NATIONAL INTEREST

Resume

So far instability of the Balkans has been interpreted as a consequence of conflictual contact of civilizations, ethnic heterogeneity, historical heritage, territorial pretensions and geopolitical confrontations of autochthonous peoples and states. However, a real cause for the instability of the Balkans have been great powers' interests related to the Balkans, and these interests have their origin in European and global significance of the great powers in question. It has been almost a whole century that Atlantic West has had a prevailing influence over the Balkan relations. By the means of favorizing certain peoples and states, imposing inadequate solutions for determinations of the borderlines between the states, interfering into internal political affairs of the states and even by the means of direct military interference, the West has acted in favour of destabilization of the Balkans. Therefore the stabilization of the Balkans can be accomplished by its de-Atlantization. The way to achieve it is a concretization of neo-Euroasian geopolitical concept and one of the priority tasks to achieve it is reducing of the artificially increased power of the Atlantic strongholds – Albanian and Croatian ones – to the range of their realistic frames. First of all, it is necessary to annihilate their territorial expansionism which has been achieved with the support of the West in the post-Yugoslav period. At the same time, for the successful stabilization of the Balkans a neo-Euroasian geopolitical vector is necessary and its logical origin are Serbian lands. Serbs have shown the most obvious anti-Atlantic orientation as well as the consonance with the Euroasian geopolitical and civilization identity. An important precondition that the Serbian factor fulfils its stabilization role is for it to quit its decades-

long territorial fragmentation and implosion and carry out the state integration of the Serbian lands.

Keywords: (in)stability, Atlantism, neo-Euroasianism, geopolitics, Serbian lands, Balkans.

* Овај рад је примљен 1. маја 2017. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 30. маја 2017. године.